

УДК 061.1EU:061.2

Зерницький Р.В.
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ

Розглядаються трансформація політичної культури та становлення європейської самосвідомості українців як ключові елементи успішної інтеграції України з Європейським Союзом. Аналізується діяльність семи загальноукраїнських громадських об'єднань, котрі працюють у векторі євроінтеграції, оцінюється рівень їхнього впливу на ці процеси. З'ясовано, що реальний політичний вплив громадських об'єднань незадовільний та є недостатнім для досягнення поставлених ними глобальних цілей.

Ключові слова: євроінтеграція, громадські організації, політичний вплив.

Зерницький Р.В.

ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ В УКРАИНЕ

Рассматриваются трансформация политической культуры и становление европейского самосознания украинцев как ключевые элементы успешной интеграции Украины с Европейским Союзом. Анализируется деятельность семи всеукраинских общественных объединений, работающих в векторе евроинтеграции, оценивается уровень их влияния на эти процессы. Выяснено, что реальное политическое влияние общественных объединений является неудовлетворительным и недостаточным для достижения поставленных ими глобальных целей.

Ключевые слова: евроинтеграция, общественные организации, политическое влияние.

Zernytskyi R.V.

EURO-INTEGRATION POTENTIAL OF PUBLIC ASSOCIATIONS IN UKRAINE

The transformation of political culture and the formation of the European self-consciousness of Ukrainians as key elements of the successful integration of Ukraine with the European Union are observed in the article. The activity of seven all-Ukrainian public associations working in the vector of Euro-integration are analyzed. The level of influence of public associations on these processes is assessed. It was found out that the actual political influence of public associations in Ukraine is unsatisfactory and insufficient to achieve their global goals.

Keywords: euro-integration, public organizations, political influence.

Реалії сучасної України є доволі парадоксальними: з одного боку, вже четвертий рік поспіль українські громадяни відкрито заявляють про своє прагнення інтегруватися до європейської спільноти (такі тенденції є актуальними й понині: Київський міжнародний інститут соціології виявив, що якби у лютому 2017 року проводився всеукраїнський референдум щодо вступу до ЄС, то 64% голосів було б «за», 36% – «проти» [1]), а політична еліта перетворює цю ідею на загальнонаціональну та декларує її поступове втілення. З іншого

боку, ми можемо простежити, що її реальне виконання не відповідає бажаній дійсності та не обіцяє швидких темпів реалізації.

Інтеграція складається з багатьох компонентів, найважливішими з яких є переорієнтація суспільної свідомості та зміна культурних цінностей. Двигунами європейських культурних трансформацій в Україні з різною долею впливу виступають такі інституції: держава, громадські організації, мас-медіа, науковці та окремі громадяни-активісти. У статті ми хочемо оцінити вплив і потенцію до впливу на ці процеси саме громадських організацій. Стає очевидно актуальність виявлення інституцій та об'єднань, діяльність яких пов'язана з розвитком політичної культури

суспільства та формуванням європейської самосвідомості громадян України.

У науковій площині дослідженнями євроінтеграційної політики України займалися такі вчені: Н. Вінникова, М. Кордон, В. Георгієнко, О. Пристайко, О. Снігир, М. Юрчак, О. Боднарчук і М. Назаренко. Діяльність громадських об'єднань у сучасній Україні та їхні взаємозв'язки з політичною культурою досліджували такі науковці, як Ю. Біденко, А. Матвійчук, Є. Пожидаєв, К. Вінцукевич, В. Коваленко, С. Пономарьов і Д. Волкова. Однак бракує досліджень впливу окремих громадських об'єднань на процес інтеграції України з Європейським Союзом, тому це і є метою статті. Наше дослідження орієнтоване на об'єднання, котрі взаємодіють у рамках публічного поля.

Євроінтеграція – це процес, котрий в українському суспільстві розуміють у викривленому значенні. Згідно з результатами соціологічного опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», станом на листопад 2015 р. поруч із людьми, які підтримували євроінтеграційні настрої, була значна кількість тих, хто не підтримував ці настрої чи не визначився з доцільністю приєднання України до європейського або євразійського економічного союзу (на той момент до останніх двох груп відносили себе близько 49% респондентів). Більшою мірою проблема полягає в тому, що значна частина українців вкладає хибний сенс у саме розуміння євроінтеграції і, як наслідок, має примарні сподівання на її рахунок. Основними перевагами набуття членства України в Європейському Союзі українці вважали вільне пересування за кордон (такий варіант обрали 39% респондентів), підвищення загального рівня життя (37%), збільшення можливостей для української молоді отримувати освіту в закордонних вищих навчальних закладах (34%), ефективне проведення внутрішніх реформ в українській державі (24%). Частина українців схильна вважати, що з приєднанням до ЄС підвищиться загальний рівень безпеки та обороноздатність держави (21%). Окрім позитивних результатів становлення України повноцінним членом Європейського Союзу, населення виділяє також і негативні побічні ефекти. Серед них є масова еміграція українців (33% респондентів), погіршення стосунків держави з країнами СНД (28%), підвищення рівня безробіття в Україні (18%) та втрата російських ринків збуту (17%) [2]. Та згідно з дефініцією, поданою в «Енцикло-

педії сучасної України», «інтеграція – це об'єднання будь-яких елементів в одне ціле, а також поєднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес взаємозближення і взаємодії окремих структур» [3]. Інтеграція охоплює політичну, економічну, військову, освітню та культурну сфери. Остання включає в себе трансформацію політичної культури, переорієнтацію суспільної свідомості, зміну культурних цінностей – це, на нашу думку, чи не найважливіші складові будь-якого інтеграційного процесу.

Стаття 1 Закону України «Про громадські об'єднання» визначає, що «громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів» [4]. Громадські об'єднання поділяються на громадські організації та громадські спілки. Перші можуть бути засновані фізичними особами, її членами можуть стати такі ж фізичні особи, а засновниками других виступають лише юридичні особи приватного права, тоді як серед його членів можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. Таких об'єднань в Україні за роки незалежності виникла велика кількість. Розглядати ми будемо створені в Україні організації загальнонаціонального рівня, виключивши регіональні, місцеві та міжнародні філіали. Однак для аналізу нам потрібно виділити саме ті, котрі займаються євроінтеграційною політикою, та встановити критерії, за якими можна буде виявити рівень їхнього впливу. Спираючись на думки дослідника громадського суспільства В. Сергеева [5], запропонуємо такі критерії:

1) кількість організованих громадським об'єднанням тематичних масових заходів (форуми, лекції, семінари, воркшопи, презентації, публічні та панельні дискусії) за минулий календарний рік (2016) та їхній масштаб;

2) зацікавленість громадян інформацією громадського об'єднання; кількість фоловерів у соціальних мережах (Facebook, Twitter);

3) наявність у громадського об'єднання взаємозв'язків з державними структурами, міжнародними організаціями, благодійними фондами, іншими громадськими об'єднаннями тощо.

Громадянська мережа «ОПОРА». Її витоки можна знайти ще в 2005 році. Засновниками цієї організації стали ініціативні студенти, котрі на той момент намагалися

переосмислити власне життя та діяльність після подій «Помаранчевої революції» 2004 р. й сформувати певний подальший план дій. З часом студентське об'єднання переросло в авторитетну організацію з філіалами по всій країні та підтримкою тисяч українців. Нині серед напрямків діяльності мережі «ОПОРА» є й освітній. Представники об'єднання не тільки займаються постійним моніторингом процедур підготовки та проведення зовнішнього незалежного оцінювання чи перебігом вступних кампаній до вищих навчальних закладів України, а й регулярно займаються організацією та проведенням лекцій, воркшопів, форумів, публічних дискусій та інших заходів. У 2016 р. було проведено понад 50 таких заходів по всій території України. До участі в цих заходах запрошуються всі бажаючі, а основною їхньою метою є інформування населення та просвітницька діяльність щодо подій та актуальних законів у країні. На офіційному сайті громадської мережі [6] можна знайти значну кількість унікальних авторських блогів, звітів про діяльність політиків, аналітичних статей та рейтингів. Представниками цього об'єднання була створена низка інтернет-ресурсів, за допомогою яких будь-хто безкоштовно може моніторити діяльність парламенту, народних депутатів, їх висловлювання і т.п. Також «ОПОРА» запустила власний мобільний додаток, котрий став персональним кишеньковим помічником у спостерегах, журналістів і кандидатів на місцевих виборах в 2015 р.

«ОПОРА» є членом Офісу зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі, співпрацює з громадськими організаціями «Європа без бар'єрів», «Лабораторія законодавчих ініціатив», «Інститут Євро-Атлантичного співробітництва», «Ейдос: Центр політичних студій та аналітики», «Інтерньюз-Україна» та Центром «Нова Європа», Офісом Ради Європи в Україні, Центральною Виборчою Комісією, Міжнародною Фундацією Виборчих Систем (IFES) та Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). Об'єднання «ОПОРА» займається активізацією політичної культури населення та піклується про реалізацію одних із ключових рис поліархічної держави за Робертом Далем [7], а саме – доступ громадян до альтернативних джерел інформації та проведення чесних, справедливих виборів.

Станом на 1 жовтня 2017 р. кількість фоловерів офіційної сторінки організації в соціальній мережі Facebook перевищила

відмітку в 13170 (<https://www.facebook.com/cn.opora>), а в Twitter – в 10500 (<https://twitter.com/opora>).

Громадська організація «Інтерньюз-Україна». Діяльність цього об'єднання розпочинається в 1992 р. з відкриттям представництва «Інтерньюз-Нетворк» в Україні. Офіційно зареєстрована ця організація була 1996 р. З 2003 р. вона має статус міжнародної громадської організації. Своєю місією представники цього об'єднання вважають «утвердження європейських цінностей в Україні через становлення успішних медіа» [8]. Діяльність «Інтерньюз-Україна» охоплює значну кількість сфер: медіа, євроінтеграція, інформаційні кампанії, навчання, аналітика і PR-підтримка важливих суспільних подій та явищ тощо.

Опублікований на офіційному сайті громадського об'єднання звіт за 2016 року показує, що цей рік видався у «Інтерньюз-Україна» доволі продуктивним. Ними було організовано 166 заходів в 32 містах України, котрі сумарно відвідали 4047 учасників. 17 прес-заходів були проведені за участі народних обранців та представників владного апарату. За 2016 рік представниками «Інтерньюз-Україна» була розроблена «Стратегія комунікування європейської інтеграції в Україні», основна ціль якої – пояснення громадянам України процесу євроінтеграції та пов'язаних з ним явищ. Окрім того, під егідою об'єднання було випущено 15 відеопроductів, зроблено 6 публікацій, видано 152 гранти для редакцій українських медіа та ініційовано три спеціалізовані школи, в яких охочі вчилися викривати корупцію, писати успішні заявки на фінансування проектів та спостерігати за роботою Верховної Ради [8].

«Інтерньюз-Україна» тісно співпрацює з такими структурами: громадянська мережа «ОПОРА», громадська організація «Ейдос: Центр політичних студій та аналітики», Міжнародний фонд «Відродження», Національний фонд демократії (NED), Представництво Європейського Союзу в Україні, Дитячий фонд ООН (UNICEF), Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), уряди Польщі, Канади та Чехії, Посольство Фінляндії в Україні, Посольство Королівства Нідерланди в Україні, Латвійська Асоціація журналістів, Transitions Online, Британська Рада та Рада Європи.

Станом на 1 жовтня 2017 р. кількість фоловерів сторінки «Інтерньюз-Україна» в соціальній мережі Facebook досягла позначки в 8000 (<https://www.facebook.com/internews>)

ukraine), в Twitter – 770 (<https://twitter.com/InternewsUA>), в Instagram – 560 (<https://www.instagram.com/internewsukraine>).

Громадська організація «Інститут світової політики»/Центр «Нова Європа». Об'єднання було засновано в 2009 р. під назвою «Інститут світової політики» та позиціонувало себе як незалежний аналітичний центр. 1 жовтня 2017 р. представники організації змінили її назву та почали символічно називатися Центром «Нова Європа», залишивши, втім, основні вектори своєї діяльності незмінними. Місія цього об'єднання: «розробка аналітичних досліджень та здійснення проектної діяльності для просування європейських стандартів і практик в Україні, а також для зростання підтримки лідерами громадської думки, офіційними особами ЄС і НАТО європейської та євроатлантичної перспективи України» [9]. Основними напрямками діяльності Центру «Нова Європа» є євроінтеграційна політика, регіональна безпека та комунікація України з її європейськими та євроатлантичними партнерами. Для реалізації поставлених цілей об'єднання організовує такі публічні заходи: медіа-клуби, презентації, відеоконференції, вуличні університети, відеоконференції, публічні дискусії, ознайомчі візити для закордонних лідерів думок, міжнародні конференції, круглі столи та форуми. Сумарно за 2016 рік «Інститут світової політики» провів 80 таких заходів, залучивши до них понад 4500 осіб. Представниками об'єднання було опубліковано 36 аналітичних матеріалів, а інформація про їхню діяльність згадується у мас-медіа понад 1500 разів. Опорним проектом «Інституту світової політики» у 2016 р. став «Аудит зовнішньої політики України», мета якого – дослідження інтересів України і стратегічно важливих держав-партнерів та відпрацювання рекомендацій для їх зближення.

Центр «Нова Європа» має такі мережеві зв'язки: громадянська мережа «ОПОРА», громадські об'єднання «Європа без бар'єрів» та «Інститут Євро-Атлантичного співробітництва», Міжнародний фонд «Відродження», Міжнародний Вишеградський Фонд, Фонд розвитку аналітичних центрів (ТТФ), Чорноморський фонд регіональної співпраці (The Black Sea Trust for Regional Cooperation), Офіс зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі, Громадська рада при Комітеті Верховної Ради України у закордонних справах, Цільова команда Програми просування інтересів України у

світі, неформальна група Ukraine in the World, Політична асоціація відкритого суспільства (PASOS), Американська торгівельна палата, Адміністрація Президента, Міністерство закордонних справ України, Верховна Рада України, Офіс віце-прем'єра із європейської та євроатлантичної інтеграції, Європейська Комісія, Асоціація зовнішньої політики Республіки Молдова, Посольство Чеської Республіки в Україні, Посольство Литовської Республіки в Україні, Посольство Швеції в Україні та інші.

Офіційні сторінки Центру «Нова Європа» станом на 1 жовтня 2017 р. читали 6631 фоловерів у соціальній мережі Facebook (<https://www.facebook.com/IWPUkraine>) та 1159 у соціальній мережі Twitter (https://twitter.com/NEC_Ukraine).

Громадська організація «Лабораторія законодавчих ініціатив» була створена в 2000 році випускниками Національного університету «Киево-Могилянська академія» як аналітичний центр. «Місією Лабораторії законодавчих ініціатив є сприяння утвердженню демократичних цінностей, розвитку політичної культури та правової свідомості громадян і політиків, поширення кращих світових практик для формування ефективних державних інституцій, сприяння євроінтеграційному вектору розвитку України» [10]. Основні напрями діяльності організації – законодавство та конституційна реформа, моніторинг парламенту, політична культура та євроінтеграція. Її основна робота полягає в підготовці та публікації аналітичних матеріалів, дослідженні публічної політики, розробці проектів політичних рішень та удосконалення законодавства, організації публічних заходів по всій країні, організації освітніх проектів тощо. Представниками об'єднання було організовано «Українську школу політичних студій» та «Школу професійної журналістики «Нова Україна»». Окрім цих двох проектів протягом 2016 року «Лабораторія законодавчих ініціатив» провела близько 30 круглих столів, кворумів, тренінгів, публічних дискусій та лекцій, котрі були спрямовані на розвиток політичної культури українців та на євроінтеграцію.

Партнерами та донорами «Лабораторії законодавчих ініціатив» є: громадянська мережа «ОПОРА», громадські організації «Інтерньюз-Україна», «Ейдос: Центр політичних студій та аналітики» та «Інститут політичної освіти», Міжнародний фонд «Відродження», Європейський фонд демократії (EED), Представництво Фонду

Конрада Аденауера в Україні (KAS), Національний фонд демократії (NED), Вестмінстерський фонд демократії, Фонд Східна Європа, міжфракційне об'єднання «Євро Оптимісти», Офіс Ради Європи в Україні, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Посольство Королівства Нідерланди в Україні, Канадський парламентський центр, Представництво Європейського Союзу в Україні, Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів та прав людини, аналітичний центр «Центр політико-правових реформ» та Український незалежний центр політичних досліджень.

За новинами об'єднання «Лабораторія законодавчих ініціатив» в соціальній мережі Facebook станом на 1 жовтня 2017 р. слідувало понад 2900 фоловерів (<https://www.facebook.com/AgencyforLegislativeInitiatives>).

Громадська організація «Ейдос: Центр політичних студій та аналітики» була заснована в 2007 році під назвою «Центр політичних студій та аналітики». В квітні 2016 р. в назві Центру з'явилося слово «Ейдос», котре символізує прагнення команди до платонівського ідеалу [11]. Основна мета об'єднання – «розбудова в Україні громадянського суспільства, демократичних інститутів та дієвого місцевого самоврядування» [12], що також є невід'ємними елементами плюралістичних концепцій Роберта Даля та інших видатних теоретиків цього напрямку. Одна зі сфер роботи «Ейдосу» – підняття рівня політичної культури, політичної освіти суспільства та розвиток локальної демократії. За 2016 календарний рік організацією було проведено близько 50 лекцій, семінарів, воркшопів які відвідали понад 760 людей. За рік Центром було дано 42 прес-конференції для ЗМІ, на яких з'явилося близько 500 представників медіа. Того ж року об'єднання також запустило власну зовнішню соціальну рекламу у шести містах України, організувало школу для підлітків «Агенти змін» та розробило сайт, за допомогою якого можна моніторити всі надходження та витрати політичних партій Верховної Ради.

Партнерами та донорами «Ейдосу» є громадські об'єднання «ОПОРА», «Інтерньюз-Україна», «Лабораторія законодавчих ініціатив», «Інститут масової інформації», Міжнародний фонд «Відродження», Національний фонд демократії (NED), Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні (KAS), Фонд Фрідріха Науманна «За свободу», Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», Благодійний фонд

«Центр громадянських ініціатив», Благодійний фонд Богдана Гаврилишина, Європейська Комісія, Посольство Королівства Нідерланди в Україні, Програма розвитку ООН в Україні (UNDP), Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Посольство США в Україні, Національний демократичний інститут з міжнародних питань (NDI), Рада Європи, Німецьке товариство з міжнародного співробітництва (DIZ), Польська Фундація Роберта Шумана, Посольство Канади, «Інтерньюз-Нетворк», Центр з питань бюджету та пріоритетів політики (CBPP), Українська Академія Лідерства та Національний Центр «Мала академія наук України».

Станом на 1 жовтня 2017 р. за офіційною сторінкою громадської організації «Ейдос: Центр політичних студій та аналітики» в соціальній мережі Facebook спостерігають понад 8330 фоловерів (<https://www.facebook.com/EidosUa>), в соціальній мережі Twitter – понад 160 (<https://twitter.com/EidosUA>), а в Instagram – понад 120 (<https://www.instagram.com/eidosua>). Згідно зі звітом об'єднання, за 10 років, у 2016 р. офіційний сайт Центру відвідали 65 тисяч користувачів Інтернету [12].

Громадська організація «Європа без бар'єрів». Її заснування відбулося в 2009 р. Об'єднання прагне до «реалізації прав людини на свободу пересування та підтримки суспільно значущих реформ у сфері верховенства права, управління міграцією та кордонами, захисту персональних даних, громадського порядку та протидії дискримінації» [13], а основною сферою їх вподобань, згідно з назвою, є Європейський Союз. На цей момент громадська організація зосереджена на таких видах діяльності: моніторинг, аналіз, експертні висновки та адвокаційна діяльність. Представники «Європи без бар'єрів» є тими, хто ставив отримання Україною безвізового режиму з Євросоюзом на перший пріоритет. За 2016 рік організація провела 14 публічних заходів на теренах України та країн Європейського Союзу, котрі сумарно відвідали близько 400 осіб. Громадським об'єднанням було підготовлено 30 публікацій, а у мас-медіа їх було процитовано понад 1160 разів.

Громадське об'єднання «Європа без бар'єрів» має авторитет у громадській діяльності, що дозволило йому стати співзасновником Офісу зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі, членом Громадської ради при Державній Міграційній службі України, членом

Реанімаційного пакету реформ, а у 2016 р. бути обраним лідером у міжнародній коаліції «За Європу без віз». Партнерами та донорами «Європи без бар'єрів» є громадянська мережа «ОПОРА», громадська організація «Інститут Євро-Атлантичного співробітництва», Центр «Нова Європа», Міжнародний фонд «Відродження», Міжнародний Вишеградський Фонд, Фонд розвитку аналітичних центрів (ТТФ), Чорноморський фонд регіональної співпраці (The Black Sea Trust for Regional Cooperation), Урядовий офіс з питань європейської інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України, Комітет з питань європейської інтеграції Верховної Ради України, Департамент Європейського Союзу та Департамент консульської служби Міністерства закордонних справ України, Міжнародна організація міграції, Посольство Швеції в Україні, Фундація Стефана Баторія, Шведське агентство з міжнародного розвитку (SIDA), Група 484, Європейська ініціатива стабільності (ESI), Політична асоціація відкритого суспільства (PASOS), Центр європейської політики (EPC) та Аналітичний центр із глобалізації та регіонального співробітництва (ACGRC).

Офіційні сайти (їх є 2 версії) «Європи без бар'єрів» за 2016 рік було відвідано близько 40000 разів, а англomовний сайт міжнародної коаліції «За Європу без віз», адміністраторами якого є представники «Європи без бар'єрів», зібрав близько 17000 унікальних відвідувачів. Сторінка громадського об'єднання в соціальній мережі Facebook станом на 1 жовтня 2017 р. мала більше 2600 фоловерів (https://twitter.com/EwB_Ukraine), а в Twitter – понад 90 (<https://www.facebook.com/EwB.Ukraine>).

Громадська організація «Інститут Євро-Атлантичного співробітництва» заснована в 2001 році. Її діяльність спрямована на інтеграцію України не лише до Європейського Союзу, але й до євроатлантичної спільноти. Своєю ціллю об'єднання ставить демократичний розвиток держави за допомогою ґрунтовних досліджень і просвітницьких заходів по всій території України та за кордоном [14]. «Інститут Євро-Атлантичного співробітництва» складається з двох відповідних відділів: аналітичного та організаційного. В рамках просвітницько-інформаційного напрямку діяльності цієї організації організуються міжнародні та місцеві конференції, форуми, круглі столи, семінари та інші публічні заходи. За 2016 рік таких заходів було організовано понад 20, а до них

долучилися українські та зарубіжні експерти, відомі політики та громадські діячі.

Партнерами «Інституту Євро-Атлантичного співробітництва» були та залишаються такі об'єднання й інституції: Організація Північноатлантичного договору (NATO), громадянська мережа «ОПОРА», громадське об'єднання «Європа без бар'єрів», Центр «Нова Європа», Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні (KAS), Міжнародний Вишеградський Фонд, Офіс зв'язку українських аналітичних центрів у Брюсселі, Європейська Академія Берліну, Польська Фундація Роберта Шумана, Атлантична Рада (США), Центр інформації та документації НАТО в Україні, Центр студій європейського сусідства Центрально-Європейського університету, Інститут зовнішньої політики Дипломатичної академії України, Центр «НОМОС», Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння, Інститут європейської політики EUROPEUM, Асоціація зовнішньої політики Республіки Молдова, Дослідницький центр Словацької асоціації зовнішньої політики, The Kosciuszko Institute, Міжнародний центр оборонних студій (Естонія) і Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова.

Станом на 1 жовтня 2017 р. на офіційну сторінку організації «Інститут Євро-Атлантичного співробітництва» в соціальній мережі Facebook було підписано понад 1710 фоловерів (<https://www.facebook.com/InstituteforEuroAtlanticCooperation>).

Розглянувши діяльність та виявивши мережеві зв'язки семи перерахованих вище громадських об'єднань, ми доходимо висновку, що їх потенціал і вплив може бути неймовірно високим. У кожній з них є власна активна аудиторія, фінансування та партнери, деякі з них напряду співпрацюють між собою, а глобальна мета у кожній з них одна – інтегрувати Україну до Європейської спільноти. Однак такий оптимістичний погляд розбивається об об'єктивну реальність, яка нівелює потенціал цих організацій і розсіює їхні можливості з впливом. Про існування конкретних громадських організацій та їхню діяльність мало хто знає, а наявна активна аудиторія занадто малочисельна.

Звертаючись до соціологічних опитувань, а якщо бути більш конкретним, то до опитування громадської думки «Омнібус», проведеного Київським міжнародним інститутом соціології в грудні 2016 р., ми

бачимо, що рейтинг довіри громадян до громадських організацій досить невисокий. Їм довіряє близько 37% опитаних (вибірка – 2040 респондентів), тоді як не довіряє близько 24,5%. З цього випливає баланс довіри-недовіри в 12,5% [15]. При цьому в 2015 році під час проведення аналогічного опитування ситуація була не набагато кращою – баланс довіри-недовіри до громадських організацій становив 13,5% [16].

Разом із цим, загальнонаціональне соціологічне опитування, проведене з 17 по 22 травня 2013 р. Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» та соціологічною службою Центру Разумкова», показує, що з вибірки в 2010 респондентів лише 8,1% можуть заявити, що вони залучені до активної громадської діяльності. 4,2% є членами конкретних громадських організацій. З тим, що в їхніх містах і селах повинні функціонувати громадські організації, погодилися 57,7% опитаних, однак назвати конкретні функціонуючі об'єднання змогли лише 29,9% респондентів. Варто відмітити, що динаміка, згідно результатів опитувань тих же організацій в попередні роки, неспадна. Так, у 2008 р. активною громадською діяльністю займалися 11,6% опитаних, а в 2007 р. про необхідність функціонування громадських об'єднань висловилося 60,3% респондентів (хоча в 2013 році було і більше, ніж в 2011 – 49,8%). Стосовно членства у організаціях цифра стала більш позитивною, хоч і все одно не настільки, як того хотілося б: у 2007 р. членами були 2,1% опитаних [17]. При цьому, в країнах скандинавського півострову активістами громадських об'єднань вважають себе близько 80% респондентів.

З 8 по 15 липня 2013 р. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» проводив опитування серед «експертів», котрими виступили представники 65 громадських організацій. Результати цього опитування показують, що при оцінці рівня розвитку громадянського суспільства в Україні найбільшу кількість голосів (30) отримав варіант «загалом низький». Варіант «дуже високий» не обрав ніхто, а «загалом високим» цей рівень вважали представники 3 громадських організацій. Відповідаючи на питання про ефективність впливу на розв'язання нагальних проблем громадськими об'єднаннями в країні більшість респондентів (37) обрали варіант «переважно неефективний» [17]. Таким чином, аналізуючи сім українських громадських об'єднань загальнонаціонального рівня

(«ОПОРА», «Інтерньюз-Україна», «Європа без бар'єрів», «Лабораторія законодавчих ініціатив», «Інститут Євро-Атлантичного співробітництва», «Ейдос: Центр політичних студій та аналітики» та Центр «Нова Європа»), котрі займаються розвитком політичної культури населення та іншими євроінтеграційними процесами, ми виявили, що вони мають власне активне ком'юніті, ресурсну базу, публікації в різних виданнях, пізнаваність серед мас-медіа, значну кількість публічних заходів та значну кількість партнерів як серед українських, так і серед закордонних інституцій. Все це створює значні перспективи для діяльності громадських об'єднань. До найвпливовіших громадських об'єднань можна віднести громадянську мережу «ОПОРА», котра взаємодіє з усіма іншими проаналізованими об'єднаннями та має значну кількість фоловерів в соціальних мережах (13170 в Facebook та 10500 в Twitter станом на 1 жовтня 2017 р.), громадську організацію «Інститут Євро-Атлантичного співробітництва» як лідера у кількості міжнародних комунікацій та громадську організацію «Інтерньюз-Україна», котра за 2016 рік влаштувала рекордну кількість публічних заходів (166).

Однак реальне становище громадських організацій в Україні є не дуже оптимістичним. Політично активна частина української спільноти, котра складає ядро громадських об'єднань, занадто малочисельна (станом на 2013 рік менше 4,5% респондентів були залучені до активної громадської діяльності), а про існування конкретних громадських об'єднань і, відповідно, про їхню діяльність, знає досить незначна кількість людей (станом на 2013 – менше 30% респондентів). Без широкого охоплення аудиторії стає неможливою трансформація політичної культури суспільства. Водночас існує й інша проблема – невисокий рівень довіри до громадських об'єднань. Станом на грудень 2016 р. громадським організаціям в Україні довіряє лише близько 37% респондентів, що не дозволяє будувати в країні більш активне громадянське суспільство та не дає представникам цих організацій народної легітимності в їхній діяльності. Самі ж представники громадських об'єднань відзначають, що їхні зусилля при вирішенні нагальних проблем є неефективними. Можна дійти висновку, що громадські об'єднання в Україні мають недостатній рівень впливу для трансформації політичної культури у всьому суспільстві, зміни культурних

цінностей населення та формування європейської самосвідомості громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Результати соціологічного опитування «Геополітичні орієнтації жителів України: Європейський Союз, Митний Союз, НАТО (лютий 2017 р.)» з офіційного веб-сайту компанії «Київський міжнародний інститут соціології» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=689&page=3>
2. Результати соціологічного опитування «Як українці розуміють євроінтеграцію: очікування та настрої суспільства (листопад 2015 р.)» з офіційного веб-сайту Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/yak-ukraintsi-rozumiyut-evrointegratsiyu-ochikuvannya-ta-nastroi-suspilstva>
3. Офіційний веб-сайт «Енциклопедії сучасної України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=12384
4. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
5. Сергеев В.С. Політичні мережі як форма взаємодії держави та громадянського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора політичних наук : спец. 23.00.01 «Теорія та історія політичної науки» / В.С. Сергеев. – Д., 2011. – 34 с.
6. Офіційний веб-сайт громадянської мережі «ОПОРА» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oporaua.org/pro-nas>
7. Даль Р. Полиархия, плюрализм и пространство / Роберт Даль; [пер. с англ.] // Вопросы философии. – 1994. – № 3. – С. 37-48.
8. Офіційний веб-сайт громадської організації «Інтерньюз-Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://internews.ua/about/history>
9. Офіційний веб-сайт громадської організації «Інститут світової політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iwp.org.ua/ukr/about/mission>
10. Офіційний веб-сайт громадської організації «Лабораторія законодавчих ініціатив» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://parlament.org.ua/organisation/mission-and-structure>
11. Платон. Держава / Платон; [пер. з давньогр. та комент. Д. Коваль] - К .: Основи, 2000. – 355 с.
12. Офіційний веб-сайт громадської організації «Ейдос: Центр політичних студій та аналітики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eidoss.org.ua/novyny/zvit-tsentru-ejdoss-za-10-rokiv-zvit-za-2016>
13. Офіційний веб-сайт громадської організації «Європа без бар'єрів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europewb.org.ua/aboutus>
14. Офіційний веб-сайт громадської організації «Інститут Євро-Атлантичного співробітництва» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ieac.org.ua/about/history>
15. Результати соціологічного опитування «Омнібус (грудень 2016 р.)» з офіційного веб-сайту компанії «Київський міжнародний інститут соціології» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678&page=1>
16. Результати соціологічного опитування «Омнібус (грудень 2015 р.)» з офіційного веб-сайту компанії «Київський міжнародний інститут соціології» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=579&page=12>
17. Результати соціологічного опитування «Громадський сектор і політика: взаємодія, нейтралітет чи боротьба? (травень-липень 2013 р.)» з офіційного веб-сайту Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/gromadskiy-sektor-i-politika-vzaemodiya-neytralitet-chi-borotba>